

WWW.UNILIB.BS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СРПСКИ СИОН

Бр. 34.

У Ср. Карловцима 25. маја 1908.

Год. XVII.

Поштованим претплатницима и читаоцима „Српског сиона“.

Поштовани претплатници и читаоци »Српског сиона« добили су у своје време пр. г. 32. и 33. бр. овога листа, који је изашао 19. августа 1907.

За што остале бројеве нису добили, ми смо јавили у »Бранику« у 197. бр. за пр. г.

А да би знали поштовани претплатници о. л. који то не знају, навешћемо им овде и узрок недобијању осталих бројева.

22. Августа п. г. после 4 сахата после подне рупише ми изненадно у канцеларију члан саборског одбора г. г. др. Жарко Миладиновић, и заменик др. Јован Радивојевић — Вачић, Мата Косовац аутономни статистичар и уредник »Српског митрополијског гласника«, са једним дневничаром фондовским и послужитељем, те како уђоше, тако ми рече г. Жарко да су дошли по налогу Саб. одбора да ме дигну са управе и уручи ми дотични писмени налог.

Прочитавши га, рекох им, да се ја том решењу нит могу, нит смем, нити хоћу да покорим, и да се против њега ограђујем с тога, што ја саб. одбор не признајем за своју надлежну власт, који од постанка штампарије није имао над њом никаквог надзорног права, нити га је икад тражио за себе, него да је моја надлежна власт патронат семеништа манастирских питомаца.

Па пошто ми је исти писмено наложио, да ако би саборски одбор хтео да се меша шта у управу и надзор да изашље своје изасланике у штампарију, да их имам брахиумом истерати.

С тога, ако шта саб. одбор хоће да има са штампаријом, нека се обрати помену-

том патронату, као што га је исти о томе у своје време и известио.

Но, изасланство саб. одбора не хтеде се на тај мој оправдани разлог освртати, него ме тако рећи силом истера из канцеларије, даде одмах направити на њој нову браву и поставише наоружаног чувара да чува штампарију и да ми не да да у њу уђем, који је на рачун штампарије више недеља и дању и ноћу чувао улаз, а управу штампаријску узеве саб. одбор у своје руке, именовавши Мату Косовца за назови управитеља.

Патронат као власник штампарије, обраћао се и на политичке и судске области, да му се поврати штампарија и једва дође до ње 29. Марта о. г.

Наллежан је суд у својој осуди прогласио за криве речене изасланике саб. одбора, и то с тога, што су ме неовлаштено и насилнички спречили у вршењу своје управитељске дужности, а осудио их на сношење судских трошкова, који су онако по радикалски подмирени неовлаштено и незаконито из народних фондова, а штампарија је 30. марта прелана власницима, патронату семеништа манастирских питомаца.

Како је овај лист дуговао штампарији 14.955.34 кр, то чим је саборски одбор узео у своје руке неовлаштено и незаконито управу, које му право никако не припада, све да је штампарија манастирско добро, пошто је он само надзорна, а не управна власт, први му је посао био да обустави даље излажење овога листа.

Услед тога, донео је скуп високопреосвештење Г. Г. епископа следећи закључак.

www.adbr.rs
Ad бр. 23. еп. конф. ех 1907.

Пречасном г. протојереју

Димитрију Руварцу,

уреднику „Српског Сиона“
у Карловцима.

У данашњој конференцијској седници својој, под горњим бројем, одлучила су преосвећена господа епископи ове Богомштићене митрополије, да се због *ненадних прилика*, које су наступиле и које данас спречавају излажење званичнога органа св. архијерејскога синода, **суспендује излажење „Српскога Сиона“**, званичнога листа православнога српског св. архијерејскога синода митрополије карловачке, за духовне, црквене и архијерејске ствари.

У вези с тим је изречено истом одлуком, да услед тога отпада потреба држања уредника за исти лист, те се Пречасност Ваша са даном уручења ове одлуке *разрешава* уредништва истога листа, као званичнога органа.

Како је извршење горње одлуке поверено потписаном, као председнику збора епископа, то потписани горње расположење преосвећене господе епископа саопћава Пречасности Вашој знања и управљања Вашег ради.

Из седнице епископске конференције, држане у Карловцима 2. (15.) септембра 1907. године.

Мирон, с. р.

епископ пакрачки.

О *овоме* и *оваквоме* закључку, ми се уздржавамо изрећи за сада своје мњење, и навести, *како* су га оценили и схватили многи наши лични угледни пријатељи и пријатељи овога листа.

Како се дакле не зна, да ли ће у опште у будуће излазити било „Српски сион“, било који други лист као орган св. Архијерејског синода; то на жељу многих претплатника завршујемо овим бројем 1907. годину, доносећи садржај листа и свршетак започетог чланка.

Праштајући се са штованим претплатницима и сарадницима »Српског сиона,« нека приме нашу искрену захвалност и једни и други.

Карловци 20. маја 1908.

Димитрије Руварац

бивши уредник „Српског сиона.“

Други Осврт

Д. Руварца

на чланке г. Јована Јеремића „Саборски изборни ред од 1870/1. са црквеног гледишта.“

(Свршетак.)

Ја пак као један прост предградски парох, не могах свом срцу одолети, а да јавно још Марта 1880. у брошири „Администратор Герман“, коју не проговорим о томе, како је Анђелић неканонично постао администратором, како се због тога не може називати православно епископом, и „ако га епископат не прогласи за неправославног епископа, да ће то морати учинити први доидући сабор народни“.

Подједно у њој рекох и то: „Овим је поступком Герман јавно показао, да њему није стало до православне цркве и њеног учења, него да му је стало до *своје личности и цике себичности*, и ми овим јавно позивамо српски епископат, да на основу XIX правила антијохијског сабора позове Његову Светост патријарха Прокопија, да изволи држати архијерејски сабор, и да се на њему изјави, да се Герман не може сматрати за православног епископа, а уједно да каже државној власти, да се она наименовањем Германовим за администратора, огрешила о наређења наше цркве, и да је позове, да ту своју наредбу натраг узме и да у тој ствари поступи по црквеном наређењу на основу ујамчене нам аутономије IX. зак. чл. уг. сабора од 1868.“

„Наш епископат нека се сети своје заклетве, те нека чува наређења наше цркве, и нека мушки брани цркву нашу од нападаја, па ма они с које стране долазили.“

Пошто му за тим предочих, шта све треба да има на уму, и чега да се сети, рекох: „Ми се надамо и очекујемо од српског епископата у карловачкој митрополији, да ће учинити у овој ствари све, ште прописује св. канони православне цркве наше, и што им налаже дужност, велика и света, у обрану права црквених и очувању обреда и но-

рама срп. православља. Ми се надамо и поуздано очекујемо, да ће српски архиепископи сложено и једногласно жигосати ово крњење црквеног права од стране државних власти, и предузети нужне мере, да се поврати редовно стање у цркви нашој.“

„Епископат српски носиће на души големи грех, и одговараће Богу и народу, ако своју дужност не учини.“

Од ове своје брошуре, ја послах свима тадашњим епископима по један примерак, а Теофану неколико; па ни остали епископи, нити Теофан не проговорише речи у обрану црквених канона, једино што Теофан написа своје мњење, ал да се оно обелодани тек после смрти његове!

И кад *овако* стоји ова ствар, зар немам ја повода и права да питам г. Ј.: како сад стоји ствар? Ко је био у своје време већи бранилац црквених канона: ја или владика Теофан, те по томе наравно да и данас као и тада кад је изишло исто мњење Теофаново, не могу о њему ништа друго мислити, до ли да је оно написано и штампано за „опсениниту простоту“, међу коју се рачуна и г. Ј., који не беше у стању да то провиди, те мислећи ме њиме посећи и утући, сам се посече и утуче.

За што пак владика Теофан није у своје време изнео и изнети **смео** исто своје мњење, биће узрок томе и то, што је у 183. бр. „Заставе“ од 1879. речено: „Од 19. Новембра бави се патријар Ивачковић — у то је време био поднео оставку — у Даљу и због рђава времена и пута, не може да дође у Карловце. Међу тим нема у Карловцима никога, ко би га заступао, јер епископ Живковић отпутовао је онај исти дан из Карловаца, у који је патријар имао доћи, ма да му је патријар телеграфично наложио, да га има дочекати. Одлазак Живковићев, у колико је мистериозан, у толико нам је и неповољан — — —.“

У 175. бр.: „— — — То је план, који се одавно кује у ковници Анђелићевој и за који се мисли, да је за време конгреса по све сазрео. Томе сазревању

допринели су оба брата Живковића, Kastor и Polux, епископ и предстојник унутарњег одеда у Загребу. Приметило се на конгресу, да је Теофан Живковић у неку свезу ступио са епископом Анђелићем. Пратио га је Бечеј на освећење тамошње цркве, испратио га је, кад је одавде за Будим-Пешту полазио и приватно се изражавао, како ће доћи у Н. Сад, кад „Анђелић аванзира.“ По свему се види, да би епископу Живковићу најунутарњија жеља испуњена била, кад би се могао овамо преместити, где је котва његовог земног спасења, и где би он тако рад брод свога живота стално привезао. Једина је невоља та, што му се та жеља испунити може само тако, ако Анђелић аванзује. Анђелић и аванзованање! Зна ли г. епископ Живковић, што је Лоњаји као министар-председник, од једног српског високог достојника захтевао? Јер у то време пада и обртна тачка и за г. бачког, који кад не могуше оног великодостојника у проби-тету преломити, даде Мефисто овом последњем капару. Г. еп. Живковић морао би поред свега тога и то знати, да и онај рђаво пролази, који се тако у друштву помеша и с такима свезује. Но то има да захвали своје брату, Јовану Живковићу. Овоме се надало, да вечито посредује, не само у великим државним стварима, него и у личним. Мало му је било, — — —, него је ево склопио савез између „народног“ еп. Теофана и Анђелића. Тај би склоп ишао преко живе главе старог патријарха, кога је Ј. Живковић дошао из Пеште да — инвигилира. Тако се бар поговара, а из тога би се видело, да се помишља и на тај случај, ако св. патријарх не би хтео својевољно да захвали у хатар Анђелићу. Баш је тој господи, догорело до ноката, те не могу више да чекају. Ми смо све ово навели, да народ наш види, какве мисли и беси распињу великодостојнике српске, и да гнушањем отврати лице своје од таквог ниског призора — — —.“

А у 191. бр. „— — Ми и не сумњамо, да је тој ствари — пензионовању

Ивачковићевом — највећи виновник Анђелић сам. Осим њега ће бити ту и више кооператора. Зна се, да је за време бављења патријарховог у Пешти, *Јоца Живковић* непрестано му обијао врата, без сумње у цели, да га склони, да моли цара и краља за оставку.“

На наведено у одговору из „Успомена др. Т. Мандића“, немам г. Ј. ништа друго приметити, до ли да сам и ја много и много пре њега тврдио, да се по смрти Маширевићевој требао прво обавити избор митрополита патријарха, па по том држати расправни сабор.

Што *тако* није рађено, у више сам прилика замерио и епископу Стојковићу, као администратору и осталим тадашњим епископима.

А пошто сам се у најновије доба осведочио, шта је српски епископат 1851. закључио у погледу синода, узео сам у своме »*Осврту*«, против онаког нацртаја »*једног*« г. Ј., у неколико у обрану тадашњи епископат, у претпоставци, да је он 1870. знао и знати морао за исти закључак и мњење.

И ја држим, да ми ни један паметан и поштен човек, не може замерити, нити ме може осудити, што сам то учинио.

Ако је за г. Ј. поменути навод г. Мандића новина, за мене није. А није с тога, што ја од 1864. пратим и проучавам наше црквено-народне установе, дочим се г. Ј. од како је ступио у јаван живот, бавио *другим практичнијим стварима*, и тек је сада почео да их проучава, од како се са мном упустио у полемику о изборном реду, односно почео да пита своје помагаче, шта да ми на ово, а шта на оно одговори, а *каквим* успехом, показују његове поменуте књижице.

С тога се ни мало не чудим, што се у полемици са мном служи својом познатом фразеологијом, као да ће ме њоме моћи „утући“.

Ако г. Ј. није знао до прочитања поменутог г. Мандићевог навода, каква је права имао администратор, и не може и не ће ни сада да прави разлику између синода и наших сабора; ја сам то давно и давно знао, као и за исту разлику.

Из просте тврдње г. Мандићеве: „Овакав задатак не би могао народни сабор без митрополита извршити за то, што ће при грађењу саборског устава код многих одређења (н. пр. код делокруга саборског) нужно бити, да се постигне споразум с архијерејским синодом, а тај се сад без митрополита не може донети;“ извести смелу тврдњу: „*дакле да је радња сабора* (наравно сва, и **то** и у одговору рече, као што рече и у својим чланцима и онда не треба да кажем ја, како се може назвати тврдња његова на стр. 81. у примедби 34): да сам му на стр. 22. „*Осврта*“ подметнуо „*ништа*“ *зависила од синода*“; то је могао учинити само један г. Ј.

У осталом, ја не одричем г. Мандићу знање наших црквено-народних установа; ал тако исто треба да зна и г. Ј. и његови помагачи и то, да и он поштује моје знање у тим стварима.

За доказ овога, нека му послужи то, да кад ми је г. Мандић — дотле лично непознатом — послао на поклон I. свеску својих „Успомена“, да је написао својеручно на својој посетној карти: »Пречасном Господину протопрезвитеру Д. Руварцу, темељном познаваоцу наших црквено-народних установа у знак великог поштовања“. Н. Сад 10./22. V. 1899.

У своме пак писму од 18./31. Децембра 1900., овако се изјаснио г. Мандић о мојој књизи: »Постанак и развитак наше аутономије«: „На стр. 207. Ваше драгоцене књиге: Постанак и развитак наше аутономије“ — — —“.

Па кад је *овако* мњење имао један г. Мандић о моме знању наших црквено-народних установа, а да и не спомињем и не наводим така иста мњења многих наших одличних мужева, међу којима је био све до мога „обрта“ у првом реду и најглавнији помагач г. Ј., па и сам г. Ј.; кад сам ја до 1897. толико писао и написао о нашим црквено-народним стварима — (а да је исто моје писање било увек на истини основано, а не просто фразирање као што је г. Ј. писање; ваистину не би ми и сам г. Мандић онакав комплимент учинио —),

WWW.LIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

као ни један српски свештеник у карловачкој митрополији: онда држим да сам имао право, што сам у 46. бр. „Новог времена“ од 1897. оно рекао за себе, што је г. Ј. и на 49. стр. отштампаног одговора с неким подсмехом навео.

У осталом, човек од г. Ј. знања и дрскости, који се усудио да се прими уређивања „Српског сиона“, а није знао ни то да одговори појду у Турској Кањижи на његово питање: „да ли је у недељу 30. Јануара 1894., требало појати 4. или 8. васкрсни глас?«, него је његову карту послао мени у Земун, да му ја одговорим, и он мој одговор на штампао као свој у 7. бр. С. с.“ 1894. стр. 11., потписавши под њега: „Уредништво“.

Нек каже г. Ј., да *ово* није истина!

Човек, који није знао 1895. шта је то „стихословити непорочни односно непорочан«; шта је то: „Благословен јеси Господи, научи мја оправданием твоим; да се у I. суботу великог поста не чини свечани помен св. Теодору Тирону, него благодарственое празднование; да се у V. не чини помен Акатисту — Акатисту помен! — пресвете Богородице, него молебное посљедование Акатиста или похвала Одигритији, а у VI. не чини помен св. воскресенију Лазаревом, него да је црква посветила исту суботу, празднованију воскресенија Лазарева.

Сумња л се г. Ј. у ово своје незнање, нека изволи завирити у моје чланке: „Оће, оће!“ и „Како „Српски сион“ одговара!“ у „Новом времену“ од 1895.

Г. Ј. без сумње имаће и ове моје чланке, као што има и остале, што су излазили у „Новом времену“, ил ако их нема, нека их потражи код свога помагача, који имађаше милости те му даде оне моје чланке, на које се неколико пути на њих у своме одговору позвао, односно из њих поједина места наводио, мислећи ме и њима „утући“.

Г. Ј. у својој раздражености и љутини, што сам се ја усудио устати против његове онако мудре тврдње, односно новог проналаска да изборни ред нашег

сабора има посла и с догматичним учењем и с канонизмом; није схватио нити увидео, да је он позивањем на исте моје чланке и наводом из њих, мени највећу услугу учинио, пошто је тиме показао — било сад он, или који од његових помагача —, да он и оне моје чланке, који су у онако „незнатном листу,“ као што је и „Ново време“ излазили, уважава, те због тога и чува, јер само се такви чланци чувају — иначе зна се куд одлазе већином.

Већ само *то* чување мојих чланака, показује, да је срдита немоћ г. Ј., да не кажем што друго, диктовала да ме *данас* назове: „неосвртљивим, превртљивим, недоследним, разметљивим, човеком без начела, убеђења, без свести о дужности, љубави за истину, осећаја за ствар, који *дере* на страну, на коју га понесе ветар личних мотива, који балансира по једеку своје ђудљивости, издовољавајући своју гадну пакост, одвратну кавкацијску страст, који је јадно уображен, да је цео српски народ, запањен пред авторитетом мојих књижевних „папазанија“, и да се диви таком ексемплару српског књижевника и православног протојереја“ (стр. 46 /7.)

Г. Ј. у тој својој срдитој немоћи, није могао ни да помисли, зар не ће који од читалаца „С. с.“ помислити и рећи по прочитању исте карактеристике: кад је тај Д. Р. *такав*, што се онда осврћете и пишете против њега *толико и тако* по „С. с.“, и отштампавате писање своје у брошире, само због тога, што је *сада* и он за то, да се одржи постојећи изборни ред?

Ал ладна памет, и г. Ј.!

Да г. Ј. није поменуте моје чланке чувао само с тога, како би ме могао њима у згодној прилици тући и „утући“, и доказати и њима моју превртљивост, као што је покушавао учинити у своме одговору; нека послуже за доказ следећи ретци.

Када ја оно 1893. имадох полемику с покојним Шакраком због свештеничког удружења, односно спремах се за њу, тада ме је г. Јеремић у своме писму од

25. Јулија 1893. преклињао, да је прекинем, написавши у њему и ово: „— — Таква еминентна способност, као што је Ваша, и не треба да је у служби ситница, него увек — **као што највише** — у служби узвишеног, стварног, општекорисног, благотворног рада“.

У својем писму од 26. фебруара 1894., у ком ми је г. Ј. рекао, како се радује моме обећаном чланку о конкордату (ког би му за „С. с.“ и послао, да се није показао плашљивцем, те не смеђаше штампати послан му мој чланак „о грађанском браку“) и у напред на њему захвалио. „Засад — рече — могу на жалост само речима да Вам се захвалим; но се наддам, да ћу према Вама, моћи у своје време учинити и иначе“.

Човек, који је у својим чланцима: „После сабора“, а то је главом г. Јеремић у „С. с.“ у 12. броју рекао: — — Изборни ред не одлучује у питању неовисности избора свештеничких посланика. У томе питању одлучује општа морална вредност свештенства нашег. Заблуда је мислити, да једино од изборног реда зависи, какви ће свештеници бити бирани и изабрани у сабор. (Ако г. Ј. и данас тако мисли, од куд онда *онако* заузимање за измену изборног реда, и *онако* мерење мени, што и ја данас тако о томе мислим? Не мисли ли пак он и данас тако о томе, онда је превртљивац, и од куд превртљивац може другом пребацивати и ругати се његовој превртљивости односно промени мишљења?! *Не; то зависи и од тога: какво је и какво ће бити наше свештенство.*“

» — — Ако буду били такви, као што су Руварац, Грбић, Новаковић, Купусаревић и т. д. онда ће такви улазити у сабор и крај данашњег изборног реда. А кад би сви свештеници били Руварци, Грбићи и т. д., онда би у сабор изабрани били *сви такви*, јер се онда не би налазило свештеника, који би се кандидирали и против оне сабраће, којима нису „достојни одрешити ремен сапогу“. — — Кад би сви свештеници били Руварци и Грбићи и т. д.,

не би се онда могло наћи Радуловића и т. д., па ма какав изборни ред био, па ма сви бирачи били либерали-радикали и радикали-либерали — — —“.

Човек, који не само да 1895. не знађаше ни то, да никако није смео допустити своје тадашњем пријатељу Југу Станикићу, да у „С. с.“ софистички брани од моје замерке и осуде ону икону пресвете Тројице, с три лица на једној глави с четир ока, три носа и троја уста (види „Ново време“ 1895. бр. 101—103 и 105—106), коју назваше »Страхотним створом људске маште«, коју је и сам папа римски Урбан VIII. 1628., а 1745. папа Венедикт XIV. анатемисао и дао спалити, него у приредби сâм г. Ј. назвао исто моје брањење православља „манитим инсултом и обешћу, која ме од неколико година у мојој високоучености бесом разапиње“, — ма да су у „С. с.“ 1894. чији је уредник био главом г. Ј., изишла четири моја чланка, које је он с раширеним рукама примио, и молио за сарадњу моју.

Човек, који 1898. не знађаше оно, што један другошколац гимназијски зна, да се мртав човек не може св. миром помазати, те у 6. бр. „С. с.“ рече: „Преосвештени владика Инокентије са неколико свештеника помазао је св. миром тело блаженоупокојенога митрополита Михаила“ (стр. 94.), па тек кад га упозорише на ту капиталну глупост, а он у идућем броју, исправи је, рекавши да је место „св. миром“ требало рећи: „јелејем“.

Човек, који ни 1901. не зна ни то, да се мртвим људима не даје парастос у **славу**, него за спомен, те написа у 28. бр. „С. с.“ »како братство манастира Ковиља 14. Јула приређује у Ковиљу парастос у **славу** Јована Рајића«.

Човек, који ослањајући се на своје везе родбинске и своју фразеологију, по свршетку богословије хтеде полагати катихетски испит за средње заводе, те сретно пропаде, ал се ипак прими чланства комисије за полагање стечајног испита — **такав** човек нема права, и ја

Томе, а то је главом г. Јован Јеремић, окружни протопрезвитер карловачки и уредник »Српског сиона«, забрањујем да се у „Српском сиону“, листу за црквено-просветне и автономне потребе српске православне митрополије карловачке, **онако** титра и исмева са мојим знањем и књижевним радом, називајући моје радове „папазанијом“.

Мало су друкчији људи од г. Ј. с похвалом одобравали и награђивали моје радове и тражили моје пријатељство и сарадњу, и ја се свечано ограђујем против *онако* *недостојног* и *управо глупавог* (ову реч не бих употребио, да је није г. Ј. у свом одговору употребио) титрања с мојим досадашњим књижевним радом.

Или, зар се може друкчије назвати него глупавим титрањем, тврдња и замерка г. Ј.: „Такој величини као што је г. Д. Р., ја, који нисам свршио високе школе какве је он свршио (ма да је знао, да сам ја слушао богословију без матуре само 3 године, а он 4 с матуром), или бар, који се нисам толико напреписивао туђих автобиографија и архивских списа« (стр. 73.)?

Та кад г. Ј. већ не беше у стању да ни у својој 41. години живота, а 7. уређивања »С. с.« и толиког мешања с ученим људима и професорима, провиди и научи, од какве су користи автобиографије и архивски списи, и да се без њиховог обелодањивања не би много што-шта ни знати могло, а особито, како је услед њиховог обелодањивања јако данас одскочило исторично знање, од знања за време архимандрита Јована Рајића, и какви су се знаменити књижевници бавили тим послом, од којих ћу му споменути само: Павла Шафарика, др. Фрању Миклошића, др. Ђуру Даничића, Вука Караџића, Стојана Новаковића, др. Ватрослава Јагића, др. Косту Јиречека, а да му и не спомињем и остале знамените и чувене књижевнике, који се тим послом бавише и баве. Како га код толико силних његових пријатеља, међу којима има много и књижевника и научењака, ил бар који од

његових помагача поменутих његових работа, не сачува и не сахрани **од тако капиталне глупости!**

Да стран, учен свет дозна за ту г. Ј. капиталну глупост, видео би, какав би суд изrekli о њему, и шта би мислили о нашим приликама, да човек још с *tak-vil* мислима може бити уредник црквеног листа „Српског сиона“!

Г. Ј. мисли, да ништа није лакше, нег штампати какав архивски спис, па кад он не умеде ни четир штампана реда из једног архивског списка штампати као што треба; можемо себи представити, како би изгледала каква већа ствар!

Ако има не Србина, него ма какве вере и народности човека, који разуме шта ово значи: *Endlichen sollen Vernünftige und unrigeniigen Leute zu Deputirten erwählen werden, welche das Sraates der Nation und Religion betrachten*“; ја дам главу!

А овако је г. Ј. овај став наштампао и у 29. бр. „С. с.“ и у отштампаној књижици на стр. 116.

Та ако икад, г. Ј. могао се приликом свога премећања и тражења по митрополијско-народној архиви нужне грађе, да ми „достојно одговори“ и да ме „утуче“, уверити о томе, *каквих* има нечитких рукописа и да би човек пре написао пет пути и више од онога, док нешто прочита и препише као што треба. (И г. Ј. за то ипак нађе за добро и умесно, да се подсмехне моме обелодањивању старина, и да ми и ово добаци: »Но, кад г. Д. Р. нема дистинкције и не уме да разликује незаконито од законитог — онда би добро учинио, да остане при своме гриблерском послу. Нека износи историјски материјал, нека преписује стара писма и документе, нека прештампава — и то као што треба — саборске расправе, а другима (наравно њему и братији) нека остави критику и примењивање свега тога. Пачајући се у посао за који није, поништава он цену и оној својој радњи за коју јесте“.

(стр. 11./12).

Тако г. Ј. с наведеним његовим знањем о моме раду, дочим се један велики

господин и познавалац наших ствари — да не спомињем друге потврде од не мање припознатих наших људи — једном приликом и то не давно, овако изјаснио о њему: „Искрено захваљујем на посланој — —“. Не знам управо колико бих морао потенцирати ту захвалност; јер сте били добри, те сте ми до сад многе Ваше радове, штампане, послали. Тим сте ме премного обвезали; јер многе и многе — нарочито нар. црк. автономijske ствари, установе, одређења и т. д. дошле су ми у јаснији облик и значење, пошто се у Вашим расправама увек нађе *података из прошлости*, до којих млађа генерација не дође тако лако. — — — У толико више ценим ја такву појаву, као што су Ваши овопредметни радови. Јер у том страшном стању, у којем се находи наш народно-црквени автономijski, црквени, народни, привредни, друштвени и политички живот —, где се о свему и свачему говори, пише, препире, грди, напада, опада, и управо права насиља чине, а есенцијалне ствари нашега народа и цркве стубоком пропадају — човек мало одахне, кад му се дадне прилика, да чује и коју паметну, озбиљну реч и велегласну тешку опомену, да се дође до, да управо кажем свести.“

Кад ја на стр. 31. свога *»Осврта«*, да бих доказао, *какво* је ужасно стање било после распуста 1869. сабора, и наведох причање владике Никанора Грујића из његових нештампаних мемоара, а на стр. 32. причање његово о потврди саборских закључака, и г. Ј. имаде смелости да ми добаци, како сам ја злонамерно прећутао по нешто из њих — треба знати, не из наведених ставова — онда је он ваистину човек слабе логике!

Та Бог га видео, где то стоји, да сам ја дужан био навађати цело причање Никанорово из мемоара његових о сабору 1870? И од куд он зна, да сам ја оне наводе неовлаштено навео? Ја сам овлаштен био да радим с њима, што нађем за сходно, ал не знам, да ли је његов пријатељ био овлаштен, да их

њему и другима показује и допусти да из њих изводе чини.

У осталом, мени нису светиња Никанорови мемоари, *јер ја никад не држим на просте речи, него на дела*. А познато ми је и то, *како* је дисао још од 1870. Арсеније спрам потоњег Никанора, и Никанор спрам Арсенија.

У осталом и из наведенога у моме *»Осврту«*, види се, *како* је мислио Никанор о владању Арсенијевом 1870/1.

Као што је требао Теофан рећи *оно* на надлежном месту у своје време, што је рекао у својим посмртним чланцима; тако је исто требао рећи и Никанор *оно* у сабору, кад је време било, *што* је рекао у својим мемоарима.

И да су *тако* обојица учинили, били би обојица много и много већи, и својој би *»народној цркви«* а и самом народу, много већу корист учинили, него што им учинише својим посмртним чланцима и мемоарима.

Да је наш епископат — у карловачкој митрополији — не само 1870/1., 1879., него и много и много пре тога (особито 1865.), а и после тога, схваћао свој позив, своју заклетву, а уз то имао самопрегорења, те у приликама, када је државна власт кидисала на њихово право, или на учење источно-православне цркве, чинио оно, што је учинила тако названа „јерархија митрополита Михаила“ 1882/3.; изгледало би данас код нас много и много што-шта друкчије.

Како се држала поменута јерархија у речено време, најбоље показује протест тадашњег епископа шабачког Јеронима, негдашњег проте Јове шабачког, у ком и ово рече: „— — А ви, у место да поправите или да извините своју погрешку, што о тој ствари нисте ништа напред јавили сабору ни тражили каква обавештења ни споразума, подносите Његов. Величанству указ за збачење г. митрополита, и то не као многогодишњег за цркву, престо и народ заслужног првосвештеника, но као простог слугу и надничара, на жалост и чудо православном народу и свештенству у Србији, на поругу и стид архи-

јереја, и на саблазну осталом православном свету, с ким је српски народ од векова стајао у верозаконској вези и заједници.“

„Пошто сте г. министре, ово извршили, наставили сте даље низ незаконитих поступака према цркви и архијерејском сабору, одредили сте указом владаочевим администратора и заступника митрополиту, а смисао је црквеног канона, а исто тако и позитивног државног закона у §. 95. о црквеним властима, да се заступник архијереју па и митрополиту одређује само тада, кад му је место (разуме се правилним и природним путем) упражњено, или је болешћу или дужим одсуством спречен у вршењу дужности. Но ви сте држали или сте хтели да држите за нужно и према вашој политици доследно, да без суда и без икаква законита рада просто уклоните митрополита, који је скоро 30 година на архијерејском и митрополитском престолу седео, не хтевши му признати ни оно формално право, које има и последњи државни званичник и слуга. Тиме сте потпуно порушили основе независности српске цркве, тиме сте дали пример и показали да се исто тако као у Србији, могу и у другим земљама где живи српски народ, српски митрополити простим актом владе без суда и кривице уклањати и збацивати, а да се црква и народ не могу пожалити, да су им каква стечена права, или и предања и закони повређени. Тиме сте одузели сваку могућност да се архијереј. сабор правилно и у редовним околностима састане и да му глас и одлуке у духу цркве а у интересу народа и државе довољну вредност и углед имају. Тиме сте на штету и понижење цркве и на жалост свима свесним проповедницима слова божјег, на жалост свима правим пријатељима православља и јединства источне цркве, одузели у Србији цркви и архијереј. сабору сваку самосталност и савршено учинили сте илузорном одредбе §. 88. закона о црквеним властима.“

„— Ово је г. министре, на ваше напред поменуто писмо мој одлучни и

искрени одговор, који сам дужан био дати као архијереј и син ове земље и народа српског, за коју сам увек готов био као и за славу и углед цркве и православља да подносим све тегобе живота. Доста свакојаким других напора и опасности чекају са сваке стране Српство и православље. Па ружно је и грешно, да му његови одабрани и на управу позвани синови задају још грдних рана и јада. Но од стране цркве а гласом њезиних најискренијих служитеља и најоданијих престолу и народу синова, молим Вас, постарајте се ако још можете, и влади Њ. Величанства саветујте, да се самовласне мере и неправилно поднесени закони „о црквеној управи и архиј. сабору“ одложе и бољима правилно узакоњеним замене, једном речи: да се законити ред и слога у српској цркви и у духовима црквених служитеља као и свију верних синова цркве поврати.“

И што је епископ Јероним у овоме своме протесту рекао, то је и учинио.

Због *таког* свог држања, он је био збачен без икакве мировине, и неколико је година провео у највећој сиротињи, док није дошло време, да га је краљ Милан ипак морао успоставити на епископску столицу.

Ево г. Ј., **тако** се брани учење своје цркве, а не голим фразама!

Кад г. Ј. није у стању да схвати још ни данас разлику између црквених канона, важећих за синоде и **праксе** у народном сабору, и не зна да канони прописују, шта се може и сме само у синоду претресати, и шта је и какво је чије право у цркви, а не и у сабору народном односно црквеном народном, као и за постојећу **праксу**. да се за време упражњене митрополијске столице не држе расправни сабори; не чудим се ни мало, што није схватио, зашто сам ја 1892. у бр. 103. „Новог времена“ рекао: „да би администратор Стојковић себи оставио трајнијег спомена, да није дозволио, да се за време удове митрополије, на народном сабору шта ново

ствара, као што прописују црквени канони и пракса“.

Не чудим се даље ни томе, што је г. Ј. поред тог свог несхваћања и незнања, ставио на мене она питања на 46. стр., и шта би ми све могао одговорити.

Кад је г. Ј. за добро нашао, да на стр. 48. спомене нешто и о „блаженоупокојеном“ Герману из моје брошуре: „Дрохобецки, Штросмајер и Анђелић“ 1899. — што није требао чинити већ у своме интересу —, да се читаоци ових редака увере, да се мени није смркло пред очима, нити ми је заврискало срце — као што рече г. Ј. — кад сам видео, да се он позвао и на њега, него да сам ја све *оно* у „Осврту“ о њему рекао с тога, да покажем да он није био и на делу онакав, као што је био на речи, и да мени *таки* људи не импонују; навешћу овде нешто из исте своје брошуре, што ће показати да сам ја умео бити и праведан спрам Германа, где је заслужио.

На стр. 36./7. рекох: „Не ће нам се замерити што смо Германов језик мало исправили, који нам је посао задао доста труда, јер смо га морали због тога целог преписати, што иначе не бисмо морали чинити.“

„Знамо, да ће нам се многи, који су знали наш одношај спрам Германа, и његово пријатељство спрам нас и брага Илариона, чудити, што смо ми тај труд и посао узели на себе, и што његову работу сада, после 43 године, данашњем нараштају саопштавамо, кад је није он хтео за живота ћирилицом прештампати.“

„Ну, ми такима одговарамо. За време Германовог живота, нисмо ни ми остајали му дужни за његову љубав и пријатељство, *већ смо му с каматом, и то великом, враћали љубав и пријатељство.*“

„Да ће се Германа, после смрти његове, одрећи и заборавити на њега многи и многи његови пријатељи, којима је он добра чинио и у лепе положаје поставио; то су сви мислеони и поштени људи знали, као што је то бивало и

бива са свима и код свију оних, који не траже истините поштоваоце, већ ласкавце и улизипе, (Карловчани знају врло добро, *шта* је Герман чинио и проти Чобанићу, а знају и то, *како* му се после смрти лепо захвалио, а да и не спомињем Грозног, Лемајића и компанију)*, и нама је мило, што нам се подала прилика, да можемо баш ми нашем данашњем нараштају изнети ову лепу работу Германову. из његовог младог доба, за коју је заслужио, да му и данас сваки Србин каже: *слава* му“!

За што није г. Ј. отштампао овај цео навод мој, него само последње две речи, то ће он најбоље знати, као и то, за што је на стр. 50. завршио други став с речма „и онда онако (*како?* саборисало?“ кад сам га ја овако завршио: „— — — *онако* саборисало, и да би у опште наишла Германова најезда, за коју ће најезду пред историјом понајвећма одговарат народни прваци — —!“

На разглаголствије г. Ј. о саборима 1769. и 1790., имам му одговорити, да ја и сада остајем при својој тврдњи, да је тадашњи епископат у њима учествовао без икаквог приговора.

Што је владика темишварски Вићентије Јовановић Видак, ставио предлог у име целог народа, да се прво бира митрополит, а по том да се одржи расправни сабор; то још не доказује, да су *тако* исто мислили и остали епископи.

У осталом, све да је цео тадашњи епископат сагласан био с поменутиим предлогом, према својој заклетви, дужан је био пре отварања расправног сабора да изјави комесару царском, да пошто се по црквеним канонима не може и не сме држати расправни сабор, нити у њему што решавати о цркви за време упражњења митрополитске столице, то они улажу протест против умишљеног држања расправног сабора и не ће учествовати у њему.

* И данас се после смрти патријарха Георгија врло благодарни показују многи, које је он из пра на висину подигао и чинио им све и сва, а сада га неки јавно, а неки потајно грди и напада.

Тако је требао тадашњи епископат да ради, и само би се *такав* поступак могао назвати „оградом“, те с тога и рекох у своме „*Осврсту*“: без икакве ограде.

А *тако* је исто требао радити и сâм сабор, а не на свршетку његовом дати своја гравамина.

Овако је требао радити и 1790. и епископат и сабор, а тако исто и 1870/1. епископат.

И кад ја *тако* држим о томе, и кад је и сâм г. Ј. на 68. рекао: „— администратор Путник дужан је био, и поред те **заповеди** (заповеђено му је било, да поднесе план о томе, како су конзисторије од 1770—4. пословале, и да поднесе и мишљење своје о томе, да ли би и у чему би требало ово или оно изменути) одговорити, да је њему као администратору митрополије, канонима забрањено улазити у послове, којима се ма каква реформа у црквеној области митрополије смера увести“; онда је само један г. Ј. могао тврдити, да је за мене већи авторитет игра Беча према Мађарима, него учење православне цркве!

Оно, што је г. Ј. на стр. 50—71. натрабуњао, оно је баш што би рекао Илараон für die Katze, а г. Ј. на једном месту употребио као свој виц, желећи се witzig показати.

На моју тврдњу, да је система конзисторијална од 5. Априла 1782. донесена за време упражњене митрополитске столице, на предлог тадашњег (— како је у „Гласу истине“ за 1888. у моме чланку „о конзисторијалној системи од 1882.“ случајно погрешком слагачевом штампано *садашњег* у место *тадашњег*, т. г. Ј. ликује том штампарском погрешком. Кад сам ја при саставу горњег чланка имао при руци и латински, и немачки и словенски састав исте системе; онда је јасно, да је само слагачевом погрешком могло ући у лист *садашњег* место *танашњег*, јер држим да ће и сâм г. Ј. код мене морати претпоставити толико знања, да не бих могао од „тогдашњем“, „dermahligen“ направити *садашњем*. Ал то њему није сметало, да

ликује њоме) „администратора Путника“, поред свега тога, што је и сâм г. Ј. на стр. 67. рекао: „— администратор Путник је — на заповед — тај план (како су конзисторије од 1770—4. пословале) под бр. 606. 13. Јануара 1781. послао угарској дворској канцеларији“; не постиди и не застиди рећи: „боље — рече — да сâм остао при својој изјави, да се повлачим са свим са црквено-народно-автономног и у опште политично јавног поља, него што је и сâд „мушки се заузимајући за црквена права“, рекао, да је конзисторијална система од 1782. донесемо *на предлог* тадашњег администратора Мојсија Путника!

А пре тога је г. Ј. рекао: „— — г. Д. Р. штампао је грдну неистину у тврдњи својој, по којој је конзисторијална система донесена за време упражњене митрополитске столице“. Система је та — рече — резолуцијом царском октроисана (а ко ју је саставио, кад је октроисана и кад?!) нашој цркви 5. Априла 1782., а Мојсије Путник је изабран за митрополита још 9 (21.) Јуна, а 6. (18.) Јула исте године је публикована превишња тврдња* тога избора. Дакле Путник је био митрополит, кад је система изишла.“

»Је ли могуће — пита даље г. Ј. своје читаоце — да то није знао онај, који »познаје као мало ко историју данашње наше црквено-народне автономije«? Па како је смео — довикује г. Ј. у свом распалењу — горњу тврдњу изрећи, како ли у своме преводу увода конзисторијалне системе од 1782. називати Путника садашњим (рекох, да је то учињено слагачевом погрешком, што се у осталом на први поглед могло увидети) администратором, а и данас га

* Кад бих био као г. Ј., зар не бих могао ставити код речи „тврдња?“ као што је он стављао код неких мојих речи, и ако је уверен био, да је оно штампарска погрешка и упитата га, зар Bestätigung српски значи тврдња? Из горњих датума види се, да г. Ј. не зна ни данас ни то, да 21. Јуна р. 1781. не одговара нашем 9. Јуну, него 10. а 18. Јули не одговара 6. него 7. Јуну. А за што је то тако, нека упита ког од својих пријатеља и помагача. Не показује ли и ово незнање г. Ј., *какав* би он био поуздан преписник старих архивских списа!

још целом свету у брк приказивати администратором митрополије 1782., кад је онда већ скоро годину дана митрополитовао? Како ли је — грми даље г. Ј. — смео таквом неистином перорирати? Смео је — одговара сам г. Ј. — јер је и сада рачунао на наивност оних око „Србобрана“ и „Браника“. Смео је — рече г. Ј. — јер је рачунао и на пакост мојих „пријатеља“, знајући да ће му међу овима аплаудирати једни већ из незнања, а други само из пакости. Смео је — завршује г. Ј. — јер се поуздао на стару срећу своје смелости.“

Све је то навео г. Ј., и само је заборавао то да каже: смео је, јер сам ја до сада ћутао, и нисам хтео да га утучем и покажем његово незнање, а сада ето то чиним.

На ово и овако дрско разметање г. Ј. смишљено за „опсениги простоту“, одговарам му само ово:

Кад се у уводу исте системе конзисторијалне каже: „— с тога смо најмилостивије наредили, да се тадашњем администратору карловачке митрополије — т. ј. Путнику — заповеди (а то је учињено по самој тврдњи г. Ј. на стр. 67. 1. Децембра 1780.), нека што пре поднесе споменућу основу. Па кад нам је исту поднео (а то је учињено по самој тврдњи г. Ј. 13. Јануара 1781., дакле док је Путник још био администратор), пошто смо је зрело расудили и тачно испитали (а то је трајало све до 5. Априла 1782., у које је време Путник био већ митрополит), решили смо најмилостивије за несједињене конзисторије — —“; питам сваког паметног човека: није ли она донесена (т. ј. предложена) за време администровања Путниковог, а од круне потврђена за време његовога митрополисања?

И ако то не стоји, како онда г. Ј. имаде смелости, да напише — као што рекох — на стр. 68., шта је требао администратор Путник одговорити на заповед од 1. Децембра 1780?

Сви знамо, да су закључци народног сабора од 1865. потврђени тек 1868. Па кад би неко рекао, да је рескрипт од

10. Августа 1868. донесен на сабору 1865.; би ли та тврдња била смешна и неистинита?

Да администратор Путник није кр. уг. канцеларији поднео само план, како се у конзисторијама радило од 1770—4. — ког у осталом у самој ствари није ни било, него је свака конзисторија односно владика радио у својој дијецези шта је хтео —, него подједно и своје мњење, како би требало да се устроје конзисторије, а на истом је послу радио и сâм архимандрит Јован Рајић још за време Видаково; о том се може г. Ј. уверити из поднесеног Путниковог плана од 13. Јануара 1781.

А да је исти Путников предлог, канцеларија октроисала, то признаје и сâм г. Ј. Те кад сам ја због те октројке и рекао 1888. у „Гласу истине“, да је судски поступак — не саму систему — сачинио државни саветник Јосиф Ижденци; онда тврдња моја, да је предлог за систему конзисторијалну поднео администратор Путник, а судски поступак да је сачинио Ижденци, нити је одвратна — као што рече г. Ј. — нити сам тиме признао: „да је система постала коректним и легалним путем и начином, те да тобоже и данас важи као доказ, да је са свим коректно и легално, дакле и дозвољено и право, да се цркви наметну реформе и уредбе без њенога знања, против њезине воље, или диктатом државне силе, или и с дозволом њезиних рачуна и путем сабора за време седисваканције.“

Кад је г. Ј. био у стању из горње моје тврдње, овако што извести; ваистину је велико чудо, да није извео из њега и то, да се ја имам за 24 сахата скинути са управе манастирске штампарије и да се има он поставити на своје старо место.

У осталом, није г. Ј. први — а и где би он могао бити први —, пре је њега његов данашњи пријатељ и помагач „Игор“ тврдио, а можда му је он и сада добадио, да ми пребади, како се ја не стидим као српски свештеник бранити октроисане од владе неке уредбе,

И ако сам их ја до сада на толико места осудио због тога, ал тако сам исто отворено рекао и народним првацима, да они носе одговорност, што се у згодно време нису укинуле, и да им се морају покоровати, било им мило или не било, док су у снази.

Ал' наравно, то није сметало ни г. Ј., а ни „Игору“ да не певају химне — не у стиховима — „живим владама“, које су толике и толике октројке у цркви учиниле и чине.

Ако од икога, то се од г. Ј., „Игора“ и осталих његових помагача, немам а и не ћу учити, како треба да браним своју цркву и народ, у чију сам одбрану више до сада написао, него сви они скупа.

Позивање г. Ј. на поступак блаженоупокојеног Германа, у ствари заисканог мњења о неким закључцима сабора од 1879., потсећа ме на оне „побожне“ људе, који су убили човека, те пошто је био петак, кад су то дело извршили, као православни нису хтели дирати и јести шунку, што су нашли у торби убијенога.

Тако исто и блаженоупокојени Герман. Могао је сести на митрополитску столицу за живота патријарха Ивачковића, а кад се требало дати мњење о неким закључцима саборским, њему, сметају канони!

На милостиву примедбу г. Ј., на тврдњу Грбићеву: „Влада је у конзисторије (1775.) увела своје офицере“; „По теорији г. Д. Р. све то није било у опреци са канонима, све је то било канонично, јер — тако је било“ (стр. 62.), имам му одговорити.

Кад г. Ј. чува и оне моје ствари, што су излазиле у „Новом времену“, без сумње ће имати још и моју књигу: „*Постанак и развитак српске црквено-народне аутономије*“, те нека завири у њу, па ће на стр. 246. наићи на ово: „— и световњаци у конзисторијама не би имали места, и то не само не би им било места у њима по црквеном учењу, због чега је у прошлом веку, када је оно влада у конзисторије и апелаторије увукла и световњаке, протестовала и

јерархија и сабор, те их је напоследку из њих влада морала уклонити.“

И кад ово стоји, да сам нешто човек, као г. Ј., зар не бих могао на њега осути се с неколико громопуцателних питања о његовој солидности и измасакрирати га.

Ал' ја то не ћу да чиним. Ја ћу шта више да му притекнем у помоћ, и да му покажем што ни он, а ни његови помагачи незнадоше, а наиме да је било времена, кад сам и ја био за то, да у конзисторијама и апелаторији буде и световњака.

У примедбама својим на поменути Вукићевићев „Поглед“, у 29. бр. „Новог времена“ за 1890. рекох, да би не само требало оставити, да и световни буду чланови и конзисторије и митрополитског савета — апелаторије —, него да је неопходно нужно, да и они буду чланови. А то рекох с тога, што ако би ми ко приметио, кад их нема у романским конзисторијама, зашто да их има у нашим, ја би му одговорио: *незаборавите*, да је њихова јерархија поникла и да се регрутује већином из мирског свештенства, те да она онако не сматра свештенство, нити од њега иште а ни искати може онаку покорност и послушност, што га већином наша сматра и од њега иште покорност и послушност.

Данас сам пак противан, да и световни буду чланови конзисторије поглавито с тога, што им у њима не само нема места по канонима, и што су се световни у толико и толико прилика показали као врбов клин, те не ретко допуштали по неким епископима, да раде шта хоће у конзисторијама, и да им иду на руку да чине којекакве неупутности и незаконитости, у место да као независни људи стану свугди и сваком приликом на браник правде и законитости. Узмимо само за пример вршачку конзисторију, шта све у њој нису и световњаци одобравали и чинили!

Уосталом, кад г. Ј. тврди и држи и сам, да световнима по канонима нема места у конзисторијама, упућујем га нека самог себе упита: *ко* је саставио „Пред-

лог за народно црквени устав“, и нек завири у §. 163 па нек онда одговори, је л' умесно и мудро радио, што је ставио у 60. примедби о мојој тобожњој теорији о световним члановима у конзисторијама!

На умствовање: г. Ј. у IX. чланку о конференцији епископској 1850/1. у Бечу, проговорићу коју више на крају.

На оно повраћање г. Ј. у X. чланку, што је толико и толико пути споменуо, немам му шта новог одговорити, пошто сам му једном одговорио.

Имам овде само то да приметим читаоцима ових редака, да се г. Ј. није застидео, да ме мало и денуцира рекавши: „Ко је тај „Добровољац“ и „Зоран“, знаће добро г. Д. Р. Знам и ја (верујем, јер кад је у Карловцима било људи, који могоше дознати и то, да је један владичански кандидат отишао из манастира кришом у Пешту, да се тамо састане с једним „нечастивим“, и да то јаве где треба, и ако се исти није макао из своје ћелије а за другог опет да је био у Бечу и радио за себе, и ако се није макао из манастира; зар је и г. Ј. било тешко дознати и ко је „Добровољац“ и „Зоран“), па баш за то — индигнацијом и окрећем главу од данашњег браниоца Стојковићевог“.

Овако што несигурно тврдити, за што г. Ј. нема и не може имати доказа, могао је само један г. Ј. тврдити.

Ал наравно, њему *данас* све „довљет“!

На XI. чланак, у ком г. Ј. по свом обичају такође понавља оно, што је толико пути рекао о одношају сабора спрам синода, односно о зависности сабора од синода, пошто сам о том питању рекао оно, што се имало рећи, и што г. Ј. није побио, а не може ни побити разлозима и чињеницама, приметићу му само то, да кад сам г. Мандић (сада по којни) рече: „После свршеног народног сабора (1865.), држали су архијереји 27. Марта Синод, где су на **неке закључне саборске** (ове речи ја штампам гротеским цицером) своје **засебно мњење** у **три тачке** (и ове речи ја штампам гр. циц.)

изјавили“; да се онда из тих г. Мандићевих речи не може извести *оно*, што је г. Ј. извео, а наиме: „Али тако није (— т. ј. тврдња моја, да су закључци саборски од 1865. одобрени без мњења синодског), него су **ти закључци** (ове речи ја штампам гр. циц.) били у расправи синодској.“

Ако су г. Ј. и његови помагачи држали, да ће том својом тврдњом и позивом на поменуте г. Мандићеве речи, многога и многога и обманути, у томе нису се преварили. Преварили су се пак у томе, ако су држали, да ће оне и мене смести, те да не ћу у стању бити оборити их.

Ако многи и многи и не ће увидети и знати разлику између моје тврдње, да *закључци саборски* од 1865 (т. ј. **сви**), нису никад ни изнашани пред синод, и тврдње г. Мандићеве „да је синод 27. марта 1865. на **неке** закључке (дакле не на **све**) своје засебно мњење поднео“ и за разлику између **сви** и **неки**; ја сам увидео, и не само увидео и знао за њу, него и провидео ту недостојну софистичку подвалу г. Ј., те му за то и довикујем: да је мали и он и сви његови помагачи, да ме могу још таким софизмима обманути, и још мање утући!

У осталом, кад је г. Ј. нашао за добро, да ме позове на одговор, за што нисам ја нешто навео из мемоара Грујићевих, што у осталом није спадало у моју дужност, нека је и мени дозвољено, упитати њега, а што он није навео на 78. стр. цео став г. Мандићев, из ког би се видело, да је влада од поднесене јој три примедбе синодске на рад саборски, усвојила само две и то сасвим незнатне, а најглавнију, а наиме, да се чланови конзисторијални имају бирати на тројни предлог епископов, митрополитов, није усвојила, него је у место тога, са свим нешто десето на истој страни навео, што не спада на ствар? Што није навео речи г. Мандићеве: „Ваља имати на уму, да је у пређашња времена Саборима влада прописивала предмете за расправу, у споразуму с јерархијом или — **и без ње**, кад још није

www.ub било државног закона 1868. ил Саборског устројства 1875., по ком Сабор има свој законити делокруг, и сам себи одређује дневни ред“ (стр. 30, II. „Успомена“)?

Ово је г. Ј. без сумње изоставио због тога, што би неко помислити могао, па није дакле био 1865. конзултативан глас само оних мужева, што су придодати били да митрополиту и владикама при саветовању ствари, што се расправљати имају на сабору, него је такав исти глас био и синода!

Ја нисам крив ни г. Ј., ни његовим помагачима, што они из мога „Осврта“ не беху у стању да схвате оно моје причање о држању влада у нашим црквено-народним стварима, од прелаза нашег на ову страну до данас, те да на основу томе схвате и тврђење моје од 1893., да ни један закључак саборски овамо од 1869. није постао законом, ако на њега није пристала јерархија.*

Зар њима није познат ни један закључак усвојен и од сабора и архијереја, који није добио потврду? А за што? Нек мало о томе промисле и изведу закључак за потврду досадашњих потврда!

Ако се код г. Ј. не зове то иронисање, кад се каже за делокруг сабора: „Може ли бити мизерније независности сабора! Може ли бити мизерније Автономије!“ (С. С. за пр. г. стр. 573.), и онако његово писање о самосталности и власти синода, његовим „уздицањем“; онда не знам, шта се може!

Да није никаква недоследност, нити какав грех, што сам ја 1900. рекао „да је јерархија захтевала измену изборног реда“, а 1901. да се она управо још није изјаснила, да ли усваја предлог саборског одбора у погледу измене саборског реда, доста је да напоменем само то, зар ја 1901. нисам могао нешто дознати, што 1900. нисам знао? Ја нисам од оних људи, које чињенице не могу нагонити, да друкчије мисле, но што је мислио, док није за њих дознао.

А друго ја се 1901. не изјасних, шта у опште мишљах и како мишљах о поменутом епископовом изјашњењу т. ј.

да ли ја сматрам за правоваљано његово изјашњење о томе у синоду, где је цео епископат на окупу, или иначе на ком другом месту, где није епископат као такав престављен и заступљен, него сваки члан његов као јединица.

И ако је држао да ја мишљах оно прво, држност је г. Ј. да обелодани о томе закључак синодски, којим би једино могао доказати неистинитост моје тврдње од 1901. у том питању.

А ако је г. Ј. држао, да ја мишљах ово друго, питам га, да ли се може сматрати и изјава појединог члана за мњење епископатово, ако председник, као главна његова чињеница, изјави са свим друкчије мњење епископатово од мњења тог једног његовог члана?

Тако на пр. у 38. бр. „С. с.“ за 1897. на стр. 641. рече г. Ј. : „— Епископат — преко Његове Светости — констатовао је (код Банфија на конференцији), да је постојећи изборни ред узрок, да не можемо доћи до умерене и конзервативне саборске већине, која би тај status quo могла изменити на боље“.

Ту изјаву мора сваки мислеони човек узети као мњење епископатово.

А ово даље, што г. Ј. рече на истом месту, одмах после поменуте изјаве епископатове: „Један члан епископата је изјавио осим тога и то, да је постојећи изборни ред без црквено-правне вредности, јер је неканоничним путем донешен, те да га епископи не могу припознати“, сваки паметан човек не може друкчије узети, него као мишљење тог једног члана епископата.

Тврдњу г. Ј. о тобожњем моме апострофирању Његове Светости и високопросвештеног Г. епископа карлштатског, о моралнио-дисциплинарном поступку, о саблажњавајућем утицају у свештенству, о осуђивању са добро провидљивим рачуном „између редова“, коректног држања становишта и захтевања данашњег епископата, — сматрам за просту денунцијацију, недостојну једног окружног протопрезвитера и уредника „Српског сиона“, и као такову е презирањем одбијам од себе.

* Изузетак чини најновија „Уредба манастирска.“

Ако ико, то г. Ј. није требао спомињати ово о тобожњем „саблажњавајућем утицају поменутог мога поступка особито у свештенству“, јер њему је бар познато, у чијој је кујни скована она „мудра“ изјава, коме је у њој предлагана повереница, а коме неповереница, и *како* је он с њим прошао на брацком збору!

А није требао ништа спомињати и оно о „морално-дисциплинарном поступку“, јер он бар зна, *како* је увредио високопреосвештеног Г. епископа карлштатског, па ако је заборавио, *како* се окончала ствар, нека буде тако добар, па нек узме преда се „Ново време“ од 1895., те нек прво завири у 114. бр. па ће у њему наићи, на ову белешку: „У синоду ће бити говора и о владици Михаилу Грујићу, што је оно задоцнио воз, кад је требао ићи у Будим-Пешту на гласање о грађанском браку. Кажу, да ће га остали епископи за то напасти, али он ће опет са своје стране, да нападне на држање „Српског сиона“ према њему, „тражиће, да се — „тандрчко“ — усекне“.

А за тим нека завири у 115. бр., те ће у њему опет наићи на ову белешку: „Тако н. пр. у Ср. Карловцима беше 19. Септ. овладало велико изненађење, кад се муњевитом брзином распрострео глас, да су се владика Грујић и уредник „С. с.“ измирили. Заслуга за ово историјско измирење припада бачком епископу Герману Опачићу. Зна се за узрок неспоразума између владике Грујића и поп Јове Јеремића. — — — И за то се био (Грујић) спремио, да у синоду љуто нападне на уредника Јеремића, и да најодличније тражи, да се од њега одузме лист. Али у књизи судбине беше друкчије записано. Срећна звезда Јеремићева и овом је приликом учинила своје преко владике Опачића. Јеремић је смерно пришао к руци владике Грујића, скрушено га замолио, да му опрости што је погрешно, и овај му опростио“.

Па кад кадар беше *овако* шта учинити **један моћни г. Јеремић**, зар то неће моћи учинити и један „превртљиви“ и

„незнатни“ Димитрије Руварац? Или не буде л он Ј. среће да у синоду нађе свога Опачића, зар он не ће бити у стању и мало отрпети за своје уверење, како би га по том могао и мало боље расветлити и осветлити, но што га је у звоме „Осврту“ расветлио?

Ако ико, *то* најмање г. Ј. има повода да кога комендијантом на пољу јавних послова назове, и да се чуди, *што они добро пролазе*. Та има л већег комендијанта на том пољу од г. Ј., и да који тако сретно пролази као он, и коме се исти посао *тако* сјајно наплаћује!

Да сам имао право, што сам рекао, „да сада није време, да се потрзају једном решена питања, и о којима није савесно, а ни родољубиво данас расправљати и искати њихову измену, како у интересу самога народа и цркве, тако и саме јерархије“, и да г. Ј. није ни мало мудро учинио, што је рекао за исте моје речи; „— рече и остаде жив и не дивитеся семз“; најбољи је доказ то, што панчевачка „Народност“, орган српске автономне странке у 19. бр. од о. г. рече: „— — Становиште, што га влада (угарска) заузима данас према католичком конгресу, говори јасно да јасније не може бити, *да садање прилике нису ни најмање повољне и погодне за сређивање автономних питања*, шта више, да се чине непогодније него икад до сад што беху. Па кад смо за ових прошлих тридесет и неколико година у три маха промашили повољне прилике и знали се како тако све до сад таворити; онда би одиста тежак грех био хтети форсирати сређивање наше автономije баш сада у најнеповољније доба, када и римокатолици „шта више ни њихов епископат не може ни до најобичнијих концесија да дође. Sapienti sat!“

И кад је то *тако*, а никако друкчије, да л оправдано беше оно г. Ј. дивљење и замерка горњој мојој тврдњи, реченој на основу *свестраног познавања данашњих прилика*, пре „Народности“.

И да л ја због ње, односно због промене свога мишљења о изборном

реду, заслужили *оне* погрде и од г. Ј. и од „Народности“, и то *оне* „Народности“, која у ускршњем броју од ове године (27. бр.) наведе речи Дејакове на оптужбу због тобожње његове превртљивости и неверства према начелу: „Свест, да се слепо, или пошто по то, за инат држимо начела и програма, него да у прилици савесно повучемо конзеквенције искуства, и онда да се ради остваривања тих логичких конзеквенција и у њима сложена нова уверења — заложимо свесно целом својом индивидуалношћу, да опће користи ради жртвујемо и најмилије првашње мисли и назоре, па и — себе сама“.

Ако ико, то г. уредник „Народности“ зна врло добро као некадашњи уредник „Заставе“, *како* сам ја у најопасније доба *онако* мушки бранио нашу црквено-народну аутономију, и каквим сам се опасностима због ње излагао, те је требао бар толико кавалерства спрам мене имати, знајући и остало моје браћење исте аутономије, односно и јерархијски принцип, да кад сам се ја решио, да променем своје мишљење о изборном реду, *да сам ја морао имати за то и јаких разлога*, а да то нисам учинио из неке обести или пркоса, без којих се не би излагао неприликама и грдњама, које су ме због тога снашле и за које сам знао да ће ме снаћи.

Ако ико, то г. уредник „Народности“, као познавалац наших прилика, мора добро знати, да ја исти корак нисам учинио за љубав светске славе, како би само дошао до мандата саборског; јер да сам имао тог црва икад у глави, ништа ми не би било лакше, него да сам променуо своје мишљење о изборном реду.

Уосталом кад је другима слободно мењати своје мњење; за што да није слободно и мени?

Кад су многи од њих, који су 1870. били за садашњи изборни ред, данас противни му; ко за што да не би сам могао данас бити ја за њега, дочим сам тада био против њега?

И за што, да се мени данас *то* замера, и да се ја *толико* због тога нападам, као да сам ја неки одлучујући фактор, од кога зависи спас цркве!

Та ако сам ја *онакво* чудовиште и незналица, као што ме је преставио г. Ј. уредник „С. с.“; онда што се правите смешнима, и што водите рачуна још и о *таковом* човеку!

Ако нисам *онакав*, изволите му добацити у брк: не лудуј оче прото, није Д. Р. *онакав*, каквог си га ти преставио. Знамо ми добро ко је он, и колико његов глас важи, те нам је због тога и криво на њега, што нам је својим „*Освртом*“ побркао конце.

Ако је данашње моје мњење лудо ил глупо, пустите ме да и ја у старости полудим, кад нисам у младости, и оставите ме на миру. Биће боље и за Вас и за мене, јер ако ико, то г. уредник „Народности“, а и неки г. Ј. помагачи знају добро, *какав* удем ја бити противник и *како* ја удем да пишем, кад видим да је догорело до ноката. *Добро је мене не имати за противника, јер ја не ватам вола за реп, него за рогове, те се и не борим с фразеологијом, него с чињеницама, које се не могу побити.*

У осталом, ја *никога* не молим, да ме и даље не напада због садашњег мога мњења у погледу изборног реда, те је слободно свакоме, па и г. уреднику „Народности“, да пише о мени како хоће. Ал му не могу никада заборавити то, што је допустио писцу — управо писцима — чланка: „*Руски св. Синод, граф Толсти и наши Толстићи*“ у 27. бр. о. г., да у њему изиђе и овај став: „— — И како изгледа свештеник, који поглавици црквеној фривољно довикује — — —“.

Та он је бар требао да схвати, каква је разлика између оних речи, што су исти у истом ставу навели, и мојих речи о томе на стр. 6.—9. „*Осверта*“.

Ако су се пак писци држали речи оног државног одветника, који се хвалио, да је у стању неког довести под вешала, ако напише ил где јавно изговори молитву Господњу: „Отче наш — —“; онда се не чудим, што су из мојих речи у стању били извести *оно!* Ал питам, је л то и поштено?

То ми је жао на г. уредника „Народности“, и држим, да данас увиђа и сѐм, да је погрешно, што је и поменути став пропустио.

Кад ја у својим полемикама и иначе *никад* ничије речи не наводих неисправно, нити из њих изводи *икада* што, што из њих здрав разум не може извести; држим, да с правом могу захтевати од *свакога*, да и моје речи не изврће и из њих изводи са свим нешто десето.

Да л' је онај мој предлог, поднесен свештеничком збору у Митровици 1899., рогобатан и сокачки стилизован“ (1899. у 41. бр. „С. с.“ рекло се „да се није г. Ј. свиђала стилизација подесна, а мотивација довољно исцрпљена“), а онај г. Ј. написан по правилима, како треба резолуције писати; ако је ико, то г. Ј. није требао то напомињати, пошто он добро зна, *како* се у предконференцији упињао, да се његов усвоји, чему сам ја био противан.

Па кад сам ја био противан г. Ј. предлогу, прво што ми је био сувише фразаст, а уз то ми је познато било и то, *како* је он *онакав* постао, што тада не хтедох навести, а друго због оних његових фразеа о неканоничности, о неогматичности, о канонизму; тако је исто требао г. Ј. чинити, ако је и *тада* држао мој предлог за *онакав*, каквог га данас преставља.

Ја што држим да није добро и паметно, ма њих стотина било за то, ја ћу бити противан. То је мој принцип, и ко се тог принципа не држи; тај нема права за предлог пошто га је једном и сам усвојио, доцније с образом тврдити, да је рогобатно и сокачки стилизован“.

На тврдњу г. Ј., управо замерку, што нисам као референт на истом збору ни речи више изустиио сем што сам свој предлог прочитао, и ако је г. Ј. у 41. бр. „С. С.“ 1899. рекао: „пошто је г. Р. узео завршну реч о личним неким примедбама“, (кад ја опровргнух тврдњу неких опозиционих говорника, то је по мњењу г. Ј. лична примедба.) У то време, ја не хтедох, пошто и онако ништа не држах на исти извештај, ког је написао сам г. Ј., и у ком је себе хвалио, како је његов говор, који је трајао 1½ сахата и с највећом пажњом и запетошћу саслушан, и како је учинио силан утисак — да не учини г. Ј. и још један његов сабрат

онај „мишигес“ с готовим цедуљама, видео би се успех тог огромног утиска! — први је узрок то, што за *онако* написан предлог, није требало никаквог фразастог говора, а што је било за исправити и поправити у говорима опозиционих говорника, ја сам исправио и поправио, а друго што бих сам морао пре свега устати против оних г. Ј. фразеа, те би било комендије и окршаја.

Какав би ја био говорник на сабору, то је г. Ј. мали да о томе пресуду изрече. Истина, да не бих био као он онакав фразиста ил право рећи гњаватор, ал шта бих рекао, имало би смисла и оно се не би могло побити.

Бивало је и на нашим саборима говорника, који су с неколико речи и примедба, показали веће своје знање и више припомогли ствари, него некоји говорници са својим дугим говорима од 1—2 сахата.

О умствовању г. Ј. о епископату од 1870. и о ономе, што сам ја писао 1896. о одговорности и кривици наше јерархије; мали је г. Ј. да се о томе упустим с њиме у дискусију.

Оно што рекох за јерархију 1896. не рекох само за ону од 1870. него за јерархију у опште од 1865.

Кад г. Ј. чува старе новине, без сумње ће имати и „Браник“ од 1886., па нека у њега завири, шта се рекло о нашем епископату у бр. 41—45. у чланцима: „*Несталност нашег епископата*“ Ил ако нема тих новина, нека завири у „*Поглед на начелне основе наше народно црквене автономије*“, што га је написао г. Ђура Вукичевић — за њега бар г. Ј. неће моћи рећи да је превртљивац и незналица — па ће наићи у IV. чланку, у ком говори о начелним узроцима заплета на нашем црквено автономном пољу, на стр. 36.—43.: „Ја држим да је томе начелни узрок та околност, што већина и наше јерархије није на чисто о томе, по којим би се основима требала озидати автономна зграда, која би одговарала правој задатку автономности у крилу православне цркве.“; „У ком одношају треба синод према сабору, односно црквена власт према народно-автономној власти да стоји, у том погледу наш епископат, судећи по својим

дојакошњим званичним изјавама, сам собом вије на чисто, час једно час друго становиште заузима —“; „По становишту епископатовом од 1865. епископат је субординиран саборском одбору, по становишту од 1870. сабор и синод су координирани, а по становишту од 1886. сабор је субординиран синоду. Наш синод није истина никакво непогрешиво тело, али је ипак жалост, на се наш синод за ових последњих 20 година није кадар био у овом виталном питању наше народно-црквене аутономије довољно оријентисати, и није кадар био да заузме према сабору стално и коректно становиште, које у самој природи наших црквено-аутономних одношаја лежи, те се чисто и евидентно означити може“.

И кад овако стоји са сталношћу нашег епископата; не имадох ли право што *оно* рекох за њега 1896?

У осталом, ја сам могао и имао право, да *оно* пребацам нашој јерархији 1896. пошто сам ја увек стајао на јерархијском становишту наше цркве — ал чисто јерархијском, без чега није јерархија — јерархија —; те по томе сам јој и могао замерити, што се није увек и сама тог принципа држала, него данас је попустила народу у овоме, сутра у ономе, данас је рекламовала ово право, а сутра оно, што је сама дала и уступила.

На оно шаљиво титрање г. Ј. на стр. 115./116. у погледу разлога мога, „обрта“, као да ћу ја после *онако* наведене наредбе администратора Јована Ђорђевића од 24. Маја 1768. и налога осечке комисије од 18. Марта 1769., опет учинити „обрт“ те по нову бити за измену изборног реда; имам му следеће одговорити.

Мој г. Ј. мали сте Ви, да мени будете учитељ из прошлости нашег народа.

Из оне наведене наредбе Ђорђевићеве, не види се, ко има право бирати свештеничке посланике, а из оног налога комисијног то се још мање види.

Г. Ј. није као што треба навео ни наредбу Ђорђевићеву, а ако је ко од смртних људи разумео и *онако* наведен налог осечке комисије; ја дам као што рекох главу одрубити.

Да је г. Ј. знао, да сам ја у 165. књ. „Летописа“ штампао „протокол о пле-

мпотенција од 1735.“, из којих се са свим јасно види, да су у то време свештеници за себе бирали своје посланике, калуђери за себе, милитарни за себе; не би се онако посекао са *онако* наведеном наредбом Ђорђевићевом.

Кад ја у свом „*Осврту*“ 1901. јасно и гласно рекох, да нисам више за измену изборног реда, и рекох и за што; онда је и несолидно и нечасно наводећи моје тврђење, писано пре тога. *Данас* се само могу моји наводи од 1901. побијати, а пређашњих сам се сам ја одрекао. (Не би с горег било, да г. Ј. каже, да и он има и данас *онакво* мишљење о радикалима, као што га имађаше од пре? А тако исто и о патријарху Георгију).

Остаје ми још, да одговорим г. Ј. на умствовање његово и конференцији епископској, одржаној 1850/1. у Бечу.

По прочитању IX. чланка дошао ми је г. Ј., као онај Киш Јаношев „Мали Јово“, што је направио бркове и метнуо наочари.

Г. Ј. у научној збиљи, ставио је и на мене и у опште туште питања, те са свим озбиљно рече: „Па кад све то што он захтева изнесем на видело, и кад све кажем, што изнети и казати треба у том предмету, па да се о њему диспутата може, онда ево и њега на билези“.

На ову збиљу г. Ј., заслужио је да му довикнем: *иш не праши!*

Ну, ја ћу да на њу ипак нешто одговорим. Пре свега и свега, нека зна и г. Ј. а и снај његов сродник, који *онако* уздише за једним предлогом поменуте бечке конференције, управо синода, да ја знам где се налази цео рад њен, и пошто то знам, нисам жалио трошка, а да о њему не сазнам нешто, што нисам знао при писању свога „*Осврта*“, те овом приликом подједно ћу и да исправим једну грешку.

Ја рекох у својој „*Осврту*“ на стр. 30. нешто о саставу синода и о синоду за време упражњене митрополитске столице. Ну, оно наведено у погледу састава, није закључак синодски, него само предлог владике буковинског Евгенија Хакмана.

Патријар Рајчић у својеручном старту о синоду, написао је: „Der Patriarch-Metropolit ist der natürliche und permanente

Praesident der h. Synode; er hat aber das Recht einen Bischof, sowie auch jeder andere Bischof einen Archimandriten, Protosynkel, Igumen, Erzpriester oder Priester, an seine Stelle in Verhinderungsfällen zu substituieren“.

Подвучено је доцније превучено у поднесеном 1./13. Маја 1851. влади предлогу, потписаном од патријарха Јосифа Рајачића, владике карлштатског Евгенија Јовановића и пакрачког Стефана Крагујевића. У то је време била удова епископија: бачка односно будимска, темишварска и вршачка.

У истом предлогу речено је и ово: „Gesetze, Regeln und sonstige Verfügungen, welche die allgemeine Verwaltung der Kirche betreffen, oder in die Dogmen-Lehre einschlagen, von der Synode vacante sede patriarchali gebracht, können nur provisorische Kraft haben, und müssen, wenn ihnen der künftige Patriarch nicht beitrifft, neuerdings in die „Synodal-Berathung gezogen werden.“

Оно што се налази у Хакмановом предлогу, да за време упражњене митрополитске столице, сазива у синод седницу администратор са црквеним саветом, да синод бира себи председника, који има право синод и закључити и распустити, налази се и у поменутом предлогу Рајачићевом и поменуто два владике.

Да је исти предлог у истини постао сутицајем и престанком Рајачићевом, види се из ових пропратних речи његових: „Ich muss hier bemerken, dass die Bischöfe Joannovics und Kraguevics aus Anlass des hohen ministeriellen Erlasses von 26. April l. d. N. 1338/89. mir ihre Absichten über den 3 und 4. Punkt des Programmes schriftlich vorgelegt, jedoch über meine Erklärung, dass diese Gegenstände erschöpfender bearbeitet werden müssen, dieselben zurückgenommen, mit mir gemeinschaftlich gearbeitet und obige Elaborate auch eilvernehmlich zu Stande gebracht haben.“

Па кад се није стидео, један Рајачић да поднесе влади овакав предлог о синоду, онда не треба да кажем ја, каквим именом заслужује да се назове оно трабуњање г. Ј. о истој конференцији, који о њој не зна а ма баш ништа.

И кад ја просто наведох само нешто од рада исте конференције, за показати, да постоји закључак синодални, да се синод може држати и за време упраж-

њене митрополитске столице; то је по памети г. Ј. „онако књижевно интригански — и он сме још коме ту реч изустити! — забадања трна; нешто рећи па утећи!“

Тиме, што Иларион није знао ништа о раду поменуте епископске конференције и што је трошак за њу подмирила влада, односно што њени закључци не беху потврђени; не може се рећи, да она није била власна решавати црквене ствари, поднесене јој од владе.

Кад су сви искупљени православни архијереји у Бечу (свега њих 6 сем патријарха, који је председавао) закључили, да 20. Октобра 1850. обдрже у бечкој св. тројичној цркви призивање св. Духа; кад сам владика Мутибарић у своме писму од 19. фебруара 1851. писа истом патријарху Рајачићу, и рече: „въ соборѣ Архіерейскомѣ дне 21. Декемврія 1850. прочтохъ — —“; онда је г. Ј. мли, да се титра с радом тог архијерејског сабора.

Не чудим се ни мало, што је г. Ј. дочуо од куд сам ја могао сазнати за рад исте конференције — синода. Из истог је извора, он много што шта чуо, те чувено употребио у „С. с.“, као што тако исто не ретко много што шта дозна и исти његов дошаптач, те после употреби чувено као свој изум. То је у Карловцима позната ствар, те су због тога сада многи и опрезнији на разна стављена им питања с разних страна, а из једног извора.

Ну, за умирити и г. Ј., и његовог дошаптача, нека знају, да бих сам ја врло мало знао о раду исте конференције — синода, да се нисам обратио на место, где се може увидети целокупан рад њен, и нек буду уверени, да ћу ја доћи до целокупна рада њена, те „преписаног штампати“. И ово нећу чинити за њихову љубав, него због саме ствари.

Завршујући овим ове ретке, желим и саветујем г. Јеремићу, да у будуће мало већма припази шта ће и како ће писати у „Српском сиону“, те да увек има на уму, ко ће пред историјом имати да одговара за онако његово пискарање и трабуњање.